

БОЛДУНАР-ПА АРГА-БИЛЕ ДУЗАЛАЖЫР

Уруглар фондузуну Тыва салбырын телерафон эртерер деп шийнтеризин бистин номчууларымыс...

деге, бог меледег дузалажырын, кичиреге чок арттыр-базы болвар бис. Чугле акша-биле кызыгарлар эвес, келген кижилерин сатып-сетки...

чүлдизден хай-ле чуул хамааржыр. Кадым багай, инвалд уругларга колеска тыпын бээр...

Профэвилел амыдыралы ЧӨПТҮГ НЕГЕЛДЕЛЕРНИ ДЕТКИР

Профэвилелдерини Тыва республика чөвүлеленин президиумуну элеленин дузалажыруу болуп эртен...

Профэвилелдерини чаксы деминг хеделишкенирини апарса 20-ден май 2-ге эдилер эртерер дуйнада шийнтеризин профэвилелдерини республика чөвүлеленин дузалажыруу болуп эртен...

Уруглар фондузунга хамаарштыр чуну чугаала болду? Бистин дузалажы эрге-жок чугула апарган тавары-галар, болдунар-ла арга-биле дузалажырын, сүмелээр болвар бис...

Чугаамын эгесине агар салче кирип турар акша мунда чууду демел каабын фондузуну чөвүлеленин дузалажыруу болуп эртен...

Аа-ле дачмыштыр митеринады дуза чедиреринден адыда, өөренип турар, малагын өскүс уругларын боттары-биле харылаар багай эвес деп амына бис...

ЫНЧАН «ХАМНААРАККА»

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис. Бо чыллы база чедип келгени бо-дур...

дарга, барык халас чыгыч турган дие, ажарык боор. Уругларын коштерке келдер дегин чик эртерке истерин саткын...

Кара-суг Өереникчинин ийи шүлүү

УТПАЙН ЧОРУ
Аалга киргеш кажан-даа сен билип ол дави. Амыр-меял айтырары утпайн чору...

УРУГЛАРГА ШҮЛҮКТЕР

Кышкы соогуз бенин тоовай Кыгырткындар болуп чыдар. Майнагалан Кара-Суг сен, Чараш өгүр хээ деп сен...

Чайнык изиг хүнеринде Шайрааннар сүүн сунуу. Секердер ижи алгаи, «Четтирдим» деп чугаалаарлар...

ӨЕРЕНИКЧИЛЕРИМГЕ

Чурттаганын дегем, терен далайм. Агга алган арттар-синир мурунда. Чуртталга, кузедерин маанар тур...

ШАЛЫПЧЫ АЙ ЧҮНҮ КӨРГҮСКЕНИЛ?

Апрель айда Тыва Республиканын Министрлер Чөвүлелинин хуудай алган доктаалы бо-дур республиканын деис-кэвирине чаксы уде эрт айы-лымга уадр демиселенин шалымын амын эртергир...

Чер-челдерге база тайылбыр ажыларын чоруткулдан, Оон иштинде эрт төмүлүгэ мнелерин ундурган болгаш аны-лекторийлары кылган. Ра-йоннар төнтөрине районларга болгаш Тыва районга дамы-галдарын чылын, солчулар-га материалдарын параткан, дегин-беседаларын кылты-лаан...

Оралакчы президентинин интервьюзунга хамаарыштыр

«Шын» солдуга 1992 чылдың май 20-ле Тыва Республиканын оралакчы президенти А. А. Мельниковтур берген тайылбыр интервьюзун амык сонугурун номчуурус, дарганин дуйнада хай чуадерин солун дачмыштыр база билип аламыс, аныа бүзүреликч улам бижымты. Пенсонерлерин эине дувуралын турган айтыры-лаб, сүт эртээ моон сонгаар та каламы болуру чүс...

Бүзүрелди шынзыдар дээш

СОНУУРГАП НОМЧУУР

Тыва Республиканын оралакчы президенти Алексей Александрович Мельниковтур бо чылдын май 20-ле «Шын» солдуга берген интервьюзун удуз сонугурап-биле номчуудум. Беседанын үезинде эи чугула айтырыгларын күндүргөн болду. Чонуну, малагын социал талазы-биле чаксы хандырылгалы кижилерине амыдыралы-нга бо берге уеде эрт за-мчаларыла айтырыглар та-лазы-биле Тыванын белик ала-бай-дужаалдык дарагаларыла...

Чугула айтырыгларын кодүрген-дир

«Шын» солдуга 1992 чылдың май 20-ле Тыва Республиканын оралакчы президенти А. А. Мельниковтур берген тайылбыр интервьюзун амык сонугурун номчуурус, дарганин дуйнада хай чуадерин солун дачмыштыр база билип аламыс, аныа бүзүреликч улам бижымты. Пенсонерлерин эине дувуралын турган айтыры-лаб, сүт эртээ моон сонгаар та каламы болуру чүс...

Чылгычынын чымыжы

«Тыва кичи эер кырынга өзер» деп улдер чугаа бистерин чоргаралымыс. Өгте төрүттүгө кижи буруу оол, кызы-даа хаманочка мол-дурга, борба муун өскен, мындай болгай. Кандыг-даа колхоз, сойхоска чедэ бөргө ая-ла, эи. Ол мал тына кижиге эи-не хунуаткыдаг...

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис.

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис. Бо чыллы база чедип келгени бо-дур. Байрлал чаштарымы болганда, дыка солун эртер боор чүс болгай. Болум бичи чаштар-биле ол ажык чыл ажылаан болгаш мындай бол, чаштар-биле хеглүт үнери куламан бол, амын-галарын хеглүт үнери куламан бол...

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис.

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис. Бо чыллы база чедип келгени бо-дур. Байрлал чаштарымы болганда, дыка солун эртер боор чүс болгай. Болум бичи чаштар-биле ол ажык чыл ажылаан болгаш мындай бол, чаштар-биле хеглүт үнери куламан бол...

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис.

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис. Бо чыллы база чедип келгени бо-дур. Байрлал чаштарымы болганда, дыка солун эртер боор чүс болгай. Болум бичи чаштар-биле ол ажык чыл ажылаан болгаш мындай бол, чаштар-биле хеглүт үнери куламан бол...

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис.

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис. Бо чыллы база чедип келгени бо-дур. Байрлал чаштарымы болганда, дыка солун эртер боор чүс болгай. Болум бичи чаштар-биле ол ажык чыл ажылаан болгаш мындай бол, чаштар-биле хеглүт үнери куламан бол...

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис.

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис. Бо чыллы база чедип келгени бо-дур. Байрлал чаштарымы болганда, дыка солун эртер боор чүс болгай. Болум бичи чаштар-биле ол ажык чыл ажылаан болгаш мындай бол, чаштар-биле хеглүт үнери куламан бол...

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис.

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис. Бо чыллы база чедип келгени бо-дур. Байрлал чаштарымы болганда, дыка солун эртер боор чүс болгай. Болум бичи чаштар-биле ол ажык чыл ажылаан болгаш мындай бол, чаштар-биле хеглүт үнери куламан бол...

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис.

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис. Бо чыллы база чедип келгени бо-дур. Байрлал чаштарымы болганда, дыка солун эртер боор чүс болгай. Болум бичи чаштар-биле ол ажык чыл ажылаан болгаш мындай бол, чаштар-биле хеглүт үнери куламан бол...

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис.

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис. Бо чыллы база чедип келгени бо-дур. Байрлал чаштарымы болганда, дыка солун эртер боор чүс болгай. Болум бичи чаштар-биле ол ажык чыл ажылаан болгаш мындай бол, чаштар-биле хеглүт үнери куламан бол...

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис.

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис. Бо чыллы база чедип келгени бо-дур. Байрлал чаштарымы болганда, дыка солун эртер боор чүс болгай. Болум бичи чаштар-биле ол ажык чыл ажылаан болгаш мындай бол, чаштар-биле хеглүт үнери куламан бол...

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис.

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис. Бо чыллы база чедип келгени бо-дур. Байрлал чаштарымы болганда, дыка солун эртер боор чүс болгай. Болум бичи чаштар-биле ол ажык чыл ажылаан болгаш мындай бол, чаштар-биле хеглүт үнери куламан бол...

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис.

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис. Бо чыллы база чедип келгени бо-дур. Байрлал чаштарымы болганда, дыка солун эртер боор чүс болгай. Болум бичи чаштар-биле ол ажык чыл ажылаан болгаш мындай бол, чаштар-биле хеглүт үнери куламан бол...

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис.

Уруглар камгалаынын хуну уруглар-биле четтиниле маанар чөвүлелени бис. Бо чыллы база чедип келгени бо-дур. Байрлал чаштарымы болганда, дыка солун эртер боор чүс болгай. Болум бичи чаштар-биле ол ажык чыл ажылаан болгаш мындай бол, чаштар-биле хеглүт үнери куламан бол...

(Төңгүзү, Эгеиз Жам 93, 95, 96 «Шынал»)
 Мындай болгач чүбө-дир,
 Кочкут эрте Калбак-Аргаче
 Кара-оол биле Тевер-оол ие-
 лээ эвес, а үш кийи кады
 чорупкан. Ол үш дугар кийи
 — Сарыг. Ол чорурда ба-
 жынарында тус-тус чапты-
 ыч үнүгүздү, элээр чер дөгү
 бар чыда, орук бедлары чеге
 каттылып алганар. Арыже
 дораан дайылап киребей, бир
 чеге олдра ам холга кырып
 аар «колданыш» дугайын чу-
 гаалашканар.
 Олурдушкуну
 биле төгөн бо херектиң алыс
 шыны чажыр дээр Кара-
 оол биле Тевер-оолду шор-
 барлай дугу кар деп болган
 өрөөндө дүң мөң-ла боо
 атканын малтын, танымыл
 кижилер дыйнап болган, анда
 керекте болур. Магалин та-
 нымыл — бежен ажыт харлы
 үшкү дүң Калбак-Арга тала-
 нында баштай бир катал боо
 атканын, оон соонда элээр
 болганда, ийи дугаар этке-
 ми дыйнаканын; Калбак-Арга-
 же тырта чагаллап орак хой-
 кадарымы кийи — чагыс
 боо эткеми мала шымыл
 болур мен дээр. Шынында
 Сарыгже чүгө чагыс катал
 боолан, оозу өлүмгө чедир-
 ген. Дүгөн ийи улаштыр боо
 алаан. Бир шак тыр болган-
 да, база бир боо эткеми ды-
 наган.

Ол дүң Калбак-Арга Кара-
 оол, Тевер-оол база Сарыг
 үшөө аске кийи чорбаан.
 Истелегез үзүндө оперативт
 бүлүктү көргөн ол-ла кезек
 деңизкегезе хамдарышса, оон
 шымылда берде, доора ийи-
 де кижилер болгач трактор
 истер бар болган-даа болза,
 олар эрги истер болган. Са-
 рыгтын өлүктү каан черинин
 чанында болгач ол чоок-

ЧАШТАР ЧУГААЛАП ТУР

ВОВА — 3 харлыг:
 Телесизорга «волюе полю»
 маргылаады көрүп орпаш;
 — Волейболистер шупту сүг-
 кээп дүшкөнөр-дир, аа-
 дээр.

Калбак-Ханар өрү ескеп ор-
 гаш, чанын аяк басып чыдар
 тайга суун көргөн;
 — У-у, кластың хейун, төк-
 түл чыдар! — деп, магаалаан.

ЧАЯНА — 2 харлыг:
 Авазынын ажыллап орган
 өрөөнүн соганынче көрүп ту-
 руп-туруп;
 — Дөө ашак эки деп тур-
 дээр.

Авазы айын-тыпайн «Кайы
 ашак?» деп айтырарга,
 төптө шөлдө тураскаалче айты-
 кан.

Чаяна тураскаала чанынга
 келген, көрүп туруп-туруп;
 — Түс динди, түс динди! —
 дээр.

Авазы кайган; — Чүү
 дини, уруш — деп айтырарга,
 — Бо анжак мөөн чүк ужу
 теп — р ийи — дээр.

АДАНЫН ЧОРГААРАЛЫ

- Өртөгөмөйе чурттаанарынын
- Перээр, уткуу, улс чорур
- Солкуп эртер чыдарынын
- Соода-лемдеш шупту менде:
- Кулактарым күскенин —
- Күске чыды.
- Дуогаарым инектин —
- Инек чыды.
- Борбок бажым парым —
- Пар чыды.
- Эринерим тоолайын —
- Тоодай чыды.
- Мөгөнерим узууну —
- Улу чыды.
- Карактарым чылаанын —
- Чылаан чыды.
- Ишти-сирним айттым —
- Айт чыды.
- Хожо дүгүм хойуну —
- Хой чыды.
- Кадыр хаваам мекенин —
- Мечи чыды.
- Узуу мойнуун дагаанын —
- Дагаа чыды.
- Азм-джим иттым —
- Ыт чыды.
- Кудуруум хаваанын —
- Хаваан чыды.
- Аалдап кеиди Чаа чыл-лаа.
- Ажыт кирип төнөр чыл-лаа.
- Айлар, хунер, чокуктар-лаа.
- Аада болза, мензе бар, ой!
- Ынчаныштын сукавас мен.
- Ынчаныштын аштавас мен.
- Ынчаныштын мөгавас мен.
- Ынчаныштын шылапас мен.

Базуужан ОНДАР.

камыда Тевер-оол биле Кара-
 оолду истери кол демик
 болгач көтүргөн. Сарыгты
 чораян үчүңе дүңе кааа боо
 шыгаптар дире чоокке «ске
 кижилер» шупт чорбааны ба-
 за билдирген.
 Сарыгтын өлгөн чытканын
 чанында алып көргөн болгач
 ташаан, ол дугайын суурга
 малакка соода кээп истелегез
 элээрде, оперативтиң бүлүктү
 баштап чедирген, өлгөн кийи-
 ни хейи уштур тураа мөңчү
 ок бар-дур дээрин биле-
 тен кырган тамагы Шыгар
 ол бутурун дугайында тайла-
 бырын бижип берген. Совет
 бугурургенине бөлүнү ажил-
 чыны болуп, ая сеткилдиг ажил-
 чаан чораян, ам пенсионер бо
 кырган кийи бейин ораннын
 бойуза байлаан камгалар,
 каяа-даа бижик корум-чурум
 дээр кийи хире сатып салып,
 сеткини хайгытып чорур-дур.
 Эле берген херечи — калары
 Делтерин тайылыры истелегез
 документинега база кошту-
 ган.

Кара-оолдун аял чораяны Са-
 рыгтын боо-биле бир атка-
 мы пайлаш чок деп илереп
 келген Сарыгтын эилдеп кел-
 ген ол азыр-дүгөнүнүн бир
 үнүндү үр эвестеги хөө бар
 болганын база ужуруду. Ын-
 чаарга боода херекселдер эл-
 теп киргенинде, шытап тур-
 гаш тутканында, оон ийи
 фюнары башып турганында
 хеген салаалар истеринин де-
 мөөл, хейри тода болгач чаа
 болган, батареда каныг са-
 ладар истери истеген база то-
 дараттыган. Уж илгер дээр-
 ге ол дүң аргага барган
 кижилерин чалган чок.
 — Эжем Тевер-оолду буруу
 чок! — деп, Кара-оол хорту-
 далга чыда, бир үш ийча деп
 оюкан. Тевер-оол боозу чок

ДӨРТТӨӨН ШҮЛҮКТЕР

Ашыаанда магаалы-ла,
 Авангыр-лаа, сатыгыр-даа.
 Кырый бээр, чөгөңгү-дир,
 Кымга чарбыр, үгө бе?

Хендирбейи хемди-хемди,
 Ийи үчө октавас бис.
 Хендиргеге чурттай-чурттай,
 Ийи тарай карылбас бис.

Карактары шийиттерге,
 Карангылай бээр-ле дээр.
 Хайраалы чуртталганы
 Камналаска «хурум»-дур ой.

Боодуктут тайма шыкаш,
 Борба малдык изи чораш.
 Бодамасна ботка багай,
 Боуду түрө, хилчек көөр

Биче-оол МОНГУЛ-ООЛ.

Оорлаттырган дунмам 20 харлыг

Мэин дунмам Чойган Крас-
 совна Намзыр 3 харлыг тур-
 да, 1976 чылдын кымын, ян-
 варь 5-те, кезиж 8 шак үзүндө
 таймазын чик машинадагы
 ууус келген, оорлоп аппарат-
 ган. Ол үдө акым Иван, уг-
 там Тия, дунмам Ким-оол
 күлбөч кинө көрүп чоруй бар-
 ган. Аваж Аксы-Барыкче
 баткан, мен Ээлгине эки өрө-
 никчилер салауду кирип ба-
 зды барган туруму. Ынчан б-
 гы класска өрөөнлү турду
 ийи. Бажыга дунмам Даря,
 дунмалары Шобан, Ордан,
 Чойган, Шончалды-биле арт-
 кан. Кинодан кеидер, дунма-
 зы Чойган чок болган, чиле
 берген. Ол дораан жокалардан
 айтырып, ийи-бэлз дилеп
 эгелденис. Тымбалбан, Ко-
 жалыста бир үгбай бажымы-
 выс чанынга 8 шакта чик
 машина карактарын чырылп
 алган турганын чугаалаан.

КУЙЗУР БОДААН (Кыска тоожу)

барганын, дегбетээр эрги боо-
 ры соктапканын ам кээп чу-
 гаалаан. Тевер-оолду истелегез
 чоруту-ла «шишик» берген.
 Кара-оолду байсаарын келе-
 зек кааа сокотканын турда, ол
 мурундагы болуп алган «ар-
 гачын» каттаптарын орадалаш-
 кан: «Аргага өске кижилер ол
 дүңе чере бар болган, өлүг-
 тен кижилер олар-дыр!» Даг-
 деп караан оон агартып шы-
 даазын билген, байсаары
 шыгыны чугаалаан: «Сарыгтын
 боолатырар черинче, угул-
 деп ол кижинин чанынче силер
 ийден өске чымада ис бас-
 паан, өске ким-даа ачы ичаар
 угулавын, оозу ийиди эвес деп
 ам хөрлөп, мөгелде шылапас
 силер! Харин, келе-кезе чү
 дээрге силерини боопар иш-
 тинде чоокта атканында бил-
 дини турар хөө бар болган
 деп экипериза тодараткан-
 дыр. Тевер-оолга чүктетип
 боолада аан. Түгөткөктө
 орукке шупт кире берген тур-
 ган үзүс-тур силер ийи!»
 Егерини аксы ам халгыл
 калган. Тевер-оолга чүктетип
 боомун алганын шын деп сооп-
 та хоругалай чыда чүктөп,
 Аргадан ол боонун Тевер-оол
 дүңе чүктөтканын, Кара-оол
 оон соондан үр болбойн ба-
 зымкан.

**«Эж» тура аныпал инспек-
 тору» билет чораян Сарыг**

Ол дүң өлүктөн деп көргөн бол-
 гач биле Кара-оол биле Те-
 вер-оол ийи аныларына жам-
 галар дээр эдилер чораян, ол

Оорлаттырган дунмам 20 харлыг

Эртеинде Тээли кээзе Со-
 вет дарганынга акым чугаа-
 лаарга, ол даргалар Бай-
 Тайга райкукумуна ишти-
 ки херектер черинче телефон-
 биле дамчыткан. Мила-
 шия ажалдакчылары келген,
 дунмамыс канчап чиле бер-
 генин айтырып бижип алган.
 Кээзе Совет дарганы Х. С.
 Кызыр-оол болгаш сууруну чо-
 лбик дуулазын ажалдакчы-
 биле машина база берген. Угул-
 биче үзүс 2 күн иштинде
 чокк тайга, ары, ойбак ала-
 гаар элек чок болдуусу. Ча-
 гаа кезек ууус-биле дунма-
 мыс эиле-лаа турдуусу.
 Шак ичээр 20 хире чокув-
 ту тунели чок болган. Ты-
 ылабан, сургаалаарга — сур-
 гаа чок, ичээрге ич чок апарган.
 1979 чылда Элегес-Акситга
 сургаа дыйнаккан, Аваж хөөкү
 кээзе Советтен машина көп-

дү сумелешкен, улуска бая-
 диртейи кады анып атедээр
 чанын деп бээр чыч эртен.
 Ол дугайы районуну хоойлу-
 курум болгаш боуду камгалар
 органырынга херекчөк, «дүм-
 чүк аадаан» соолахтун хей-
 нитизинге бейи өй-шанаа
 чегейи, «өлүктөрүн» ара-
 зынга чажым-биле артып тур-
 ган.
 Ө-бүленин кым-бир кечиги-
 ну кижинин малгыше чүктүн
 кирип чылары, харын арып-ба-
 жип, чегейи түлдөлдө-биле
 көздүрүп караттыр хеме чаап
 ай турары үч ө-бүлөдө өскө
 кечигиүңгө карак-кулук кы-
 ды-биле билдирмейн эрте
 бээр амдылап ховар та-
 варжыр. Угул нуруунада
 оларын найы-бөөзүн бол-
 ган ол үлүгдигини ужу-кы-
 дын билген, оон сезинген, ка-
 разан турары билдирип кээп
 боур. Ынчаарга егер Кара-
 оолду калып: «Бооарыма,
 сен Кара-оол, чамалык бээр
 чораш, чере бар бак чүве кы-
 лып турар, оонун чажыр
 шыкып-тур сен» дээр, кала-
 мы кээр хүнери кээп тургу-
 лаан. Аша Кара-оолга оозу-
 биле калайы күш чегейи тур-
 ганын, оон аайынга кире бээр
 бар харын. Ынчалдаа-да,
 дүзү ирик ийи шыкаш, Кара-
 оол боудун «аалып бижым»
 келген барып ийи дүженин
 боодайып, түр-хөңүнү ажи-
 чак калайы өскө «чым-
 чак» сөстөрү-биле алактарып
 келген бар болган болду
 ийи. Харин-даа: «Бээр да де,

кайа, сенээр кочкут тааржыр
 бөрт, моюнадурак, бышкак
 нийи-даа болза мен чогулда
 белем тилгы бээр деп болаа»
 деп чажынттыр «аар бол-
 ган, Шымылда, Кара-оол угул
 тымгыш бооп шылапас кижил-
 дир. Аша-кадай улус аразын-
 да ийиди эштеп чок чүтаа
 тымтык кээп, бирээзинге би-
 рээни бугуерге корук бажы
 көрдүрүп кээп турда, оон э-
 керип билдир, анза өйүдө
 харым бериптер ийиди күш
 чок турганын чегейин болган.
 Бир-ле хүн байсаалага үз-
 инде Кара-оол биле Тевер-оол
 арга чеге дүңе хүнүн дуга-
 йы сумелешенин Кара-оол-
 дан айтырган, оон каш хонук
 соода, мындай чүве билди-
 ген: «Канчап билди, бир эвес
 чүве иске кире билдине бер-
 геш, сенден айтырып кээр чү-
 ве болза, ам кинээр, мында
 дээр сен; Калбак-Арга сүн-
 биле ичээр барган болур бис.
 хынаала-даа кылып чораян
 болгай бис, Сарыг дээр элээр
 болганда сооластан чед бер-
 ген, бистин ичаар барганымы-
 ты билбэн кийи болур, оон
 аргага дүңе анып чораян,
 чырыдып ээлеп амчааган чү-
 керип Сарыгты эилеп алып
 каан болганы ол, бистер оон
 өлгөн чыткан Сарыгга тага-
 рыншак, көрдүсүз дээр сен, боо
 дажым дыйнадып болган чү-
 дээрин бааза үтүп болбас
 эвесе. Мен база ичаар чү-
 гаалай-ла мен. «Көгөн кийи-
 кер чүгө дораан дыйнапкан
 силер!» деп айтыра, эртең
 чугаалаар кай чок болган бис
 дээр — ол-ла».
 Тевер-оолдун ол чүгөтүн
 байсаарында Кара-оол бугу-
 биле чүгөтүн бербэн-даа
 болза, Кара-оолдун агаже
 өөрүчү баштап алган үлүктөн,
 Сарыгтын сооластан эвес, кады
 болганын, «чымдык алап, чо-
 румалдар» дээр улус дүңе чок

Кырган каай банкыга
 баргаш, чекке ат салыр айып
 тыптай барган. Канчаин деп
 айтырган.
 — Чагага ат салыла банк-
 ың ийи силер, ичээр
 кийи кааа.
 Каай бажым чыгар кы-
 лар, чекке мынча деп каан:
 «Шуптунары ошакым. Агага
 даай-аванар мен».

— Каай тып чаап кагам,
 кыстар авамга таарышпа-
 тыр.
 — А сен анза дөмөй кыстан
 тып да даан.
 — Ол чү дээрди ол? Ынчан
 ачам мөөн каар ийилян.

Энирп ашак дүңе кааа
 чедип келген, эйик аксылан-
 да алгырган:
 — Эй, каай! Дүгөн кон-
 чуттувун эгеле, оон башка ор-
 нум тыптай баар мен.

Акуникога салмгашкын
 үзүндө чарал:
 — Ашанын аксын он холу-
 биле дүзү туулап алган. 3 ду-
 гар озураган орак херезең
 кижиге саткан!

— Эзленип пат ор мен
 ийи — деп, суг-салба чугаа-
 мы кадайың ашага чугаа-
 лал-тыр. — 20 минута ишти-
 ле чугаалам тырттың.
 Канчап барганын ол?
 — Өскө номер долгап алган
 шыкажыл мен.

— Каай чок ийи кийи
 чугаалам органыр;
 — Аманың, кадыкка ча-
 гаай аш-чем дугайында ном-
 нарын-даа аягың чок хире
 чүве-дир.
 — Чүгө мыңа дээрин ол?
 — Чоокта чаа ном көрүп
 алгаш, чөм кылып чаап ка-
 гым. Сүме бурузуну өгө-
 зүндө: «Арыг тавактан ал
 алынар» деп каан боор чү-
 вээр.

— Чүгө мылап турарым ол,
 оодак?
 — Аван ачанын төсө сен
 алап. Анж аваныга лагаа-дыр
 сен деп харыладым.
 — А сен илгалай терзеп чү-
 вээр?
 — Ынанды чүве болза, мен
 кым мен мыңа?

Бир кийи ажалында ийи
 шак озадап келген. Өөрү
 айтырып-тылар:
 — Чүү болу берди?
 — Кадыйм бир ашазын
 чыдырып алгаш, ийи шак
 эиле шыкажыл.
 — А сенээр чүү хамаан чү-
 вээр?
 — Мен оун башып алгаш
 турган кийи-дир мен ийи.

Бир өмс-биле танылап тур-
 ган студент хегертен кээп
 дүшкөн.
 — Сугаан, сугаан! — деп,
 үрүт алгырган.
 Сүт эгелгеш, стаханым оон
 аксынга чедире бергенир.
 Студент каран көрүп келгеш,
 сымманган.
 — Хлебтен база,
 ...

— Силер бир шак чартык
 шак дугузунда телефон ээлеп
 алган, мыч чок тур силер. Мен
 база болган деп тур мен!
 — Шыптыктааын көрүрү
 да, Калайым-биле чугаалажып
 тур мен.

Ийи өлжөшкү ужуражып кел-
 ген. Бирээни эскизине мынча
 деп-тур:
 — Бистин хоораймыста бир
 ресторан бар чүве-дир. Кезең-
 ким чөм халас, ижер чүве боза
 элээс, чеже-даа танылап бол-
 ду, хондур номер база бээр,
 Эртең бажым чедер таксини
 кийгиртип бээр, чүк ашша ба-
 за бөйкү каар.
 — А сен анза чорзуп бе,
 мынча?

— Чок, каалайым мыңа дизи.
 ...

— Огулуң чанынга арай
 кыяның чуугалапса болзу-
 үңкүс, хоргоок апарып-тур.
 Ол чамык чүвөлөрүн билеп
 тура-дып, эңгөү сүргөй ай-
 тырталар-ла салыр.
 — Чижээ?
 — Чижээ, чүгө сенээр ашак-
 көк барып алганын айтырды.

— Он беш чүдө көтүшпөн ийи
 өнүк ужуражы берген.
 — Чаа чүү болуп тур?
 — Калайым менээр эскерлп
 турар-чы.
 — Чаа чүве чүл деп айты-
 рып түр шыкажыл мен.

Бажымынга ашаа пат ту-
 мчан келгеш, каалайым чу-
 гаан:
 — Кым-даа болзар болза,
 мен бажымында чок эвес мен
 бе?
 — Телфон кыгыраган, Каалай
 туулап алган:
 — Ашаа бар-дыр!
 Ашак чымчак сандайында
 тула чаалап мөңкөп келген:
 — Диленим чок.
 — Ажыма даан, ашаккай,
 сенче долгаваан чүве-дир ийи.

— Даң бажымча дөр шакта
 чынып келген. Чүү чүл чүвө
 бе? Чуугалаан сөс тыпас-тыр
 мен! — деп, каалайым хоораян
 — Четтерини, сазым
 эвес, анза шыкажыл.

САГЫШЫШКАШ ЧҮВЕ КАЙДАЛ

Өчөчөн чугаа

Дарганын денгели тоожок.
 Түгөй-ла херек. Дем чаа-ла
 Теген келген Аралбай-биле
 хөңөргө, чагын кылып бээр
 деп азаан каан. Ам бо-дур.

«Хайлы-ла чүве-дир ийи.
 Шында бир катал огулму
 он хар-ла чедирип кадымыз,
 ажырбас деп орган мен. Чо-
 гум мен үстү орнарже
 ийиди дүргөн чалай бээр
 боодайып чордум. Эртең».

«Ачам субботада кезеңде-ле
 мени шыкырып алгаш чынып
 кээр, угтам суга-эж да бол-
 за, дөмөй-ле, чамалык бээр
 чораш, чере бар бак чүве кы-
 лып турар, оонун чажыр
 шыкып-тур сен» дээр, кала-
 мы кээр хүнери кээп тургу-
 лаан. Аша Кара-оолга оозу-
 биле калайы күш чегейи тур-
 ганын, оон аайынга кире бээр
 бар харын. Ынчалдаа-да,
 дүзү ирик ийи шыкаш, Кара-
 оол боудун «аалып бижым»
 келген барып ийи дүженин
 боодайып, түр-хөңүнү ажи-
 чак калайы өскө «чым-
 чак» сөстөрү-биле алактарып
 келген бар болган болду
 ийи. Харин-даа: «Бээр да де,

агаар. Он ай. Куражак кай.
 «Кирип келди. Бир-ле бугу-
 реадиг кирип орган хире. Хөө-
 күч огулму, коргун эгелээр
 шыкаш. Оода хулумзүрүптер
 илентер арга болза. Чок,
 хоррок-тур. Бичи-даа шим-
 ченер шинээр чок ийи.»

«Ачам анза апарган ча-
 дапас, туруп келген боор...
 Чок, ал-ла хөңөр-дир. Чүгө
 кан чериген шимчеген. Шак
 ичээр чыдып аларга, орга-
 нын кырып бээр бис. Ынчаар
 эвес чок кийи, Кара-оол
 чоруп чыдыр. Ийи! көрүрүң
 коргунчүң!».

Сагыш шыкыш чүве кайда
 боор. Оол үш халван. Ашак
 дөрде хөңөр Чымыкыш баар
 бында дарганыга херексел-
 дер ээлээр чыткылаан. Өгө
 ишти күр, соок.

Оол мглаваан, чүгө билдир-
 мек күш оун черге чыттыр
 бажып, иштин-хөңөр бир-ле
 чүве хаарып чораян, мычала-
 даа ол ужа-тура халып-ла
 орган. Келээр шаттарже, дү-
 зүрүп кыра даг бажыне. Оун
 чааг-тергө шыкырып алгаш
 кээрде, чегейини күшталып
 бээр баар. Белик хаваанын
 барында манайп бар чорда,
 барган өршөш, алыгы кийи
 көстүп келген. Угул ууусче
 дөрт көрө албас, өөрүк оон
 ол буйныгы кижээ чуугалаан
 чүвөсүн ам сагымын. Чере
 мынчал, ол хүнүн келек уле-
 рин ол шупт билбес, анза-ла
 бир угул ойбак, кочкут чөр-...

